

Alnis priedēs

PAULS BEKERIS |

PIEAUGOT PĀRNADŽU POPULĀCIJAI, LATVIJĀ IZAUDZĒT PRIEDI KĻŪST AIZVIEN GRŪTĀK UN GRŪTĀK. LAI MEŽA NOZARĒ TIK NOZĪMĪGĀ KOKU SUGA NETIKTU APDRAUDĒTA, VAJADZĪGA CIEŠA MEDNIEKU UN MEŽSAIMNIEKU SAVSTARPĒJĀ SADARBĪBA

Divmetrīgām priedēm aplauztas galotnes, visur, cik vien skatiens sniedzas, redzami gaiši, noberzti stumbri – maijā, kad lapas vēl nebija saplaukušas un zāle sakupļojusi, astoņgadīgā priežu audze Zemgales mežsaimniecības Misas iecirknī atstāja diezgan drūmu iespaidu. Vainīgais tālu nebija jāmeklē – turpat zemē lietisko pierādījumu netrūka. Svaigākas un vecākas aļņu spiru čupiņas uzskatāmi liecināja, ka lielle pārnadži te ir bieži viesi, kas priedājā regulāri ierodas gan ragus pakasīt, gan vēderus piepildīt. Vai šajā vietā nākotnē būs iespēja iegūt priežu zāgbaļķus? Visticamāk, ka ne. Protams, mežs tur augs, jo otrajā stāvā pamazām dabiski ienāk egle, taču kārtējie divi hektāri kokapstrādes nozarei tik nepieciešamo priežu zuduši. Valsts mežos, kur koncentrēts lielākais priežu jaunaudzju apjoms, šādi skati nav retums. Kā liecina Valsts meža dienesta (VMD) apkopotā aļņu un briežu populācijas statistika, pēdējos gados dzīvnieku skaits Latvijā strauji palielinājies, un attiecīgi audzis arī jaunaudzēm nodarīto postījumu skaits. Ņemot vērā, ka aizsardzības pasākumi un izpostīto audžu atjaunošana maksā naudu, kas savukārt veido daļu no apaļkoku sortimentu pašizmaksas, briežveidīgo dzīvnieku populācijas apsaimniekošanā ir ieinteresēti visi meža nozares dalībnieki. Taču panākt to iespējams tikai un vienīgi ar ciešu VMD speciālistu, meža apsaimniekotāju un mednieku savstarpējo sadarbību.

AIZSARDZĪBAS IZMAKSAS AUG

Dzīvnieku nodarīto postījumu uzskaitē valsts mežos tiek veikta nepārtraukti, un dabā šos pienākumus pilda LVM meža iecirkņu vadītāji un meistari. Platības tiek apsektotas ne tikai lai pārliecinātos par bojājumu esamību, bet arī lai varētu veikt rūpīgu aizsardzības pasākumu plānošanu un realizāciju, nosakot potenciālās riska teritorijas. Jo, ja ar repelentiem

nāktos apstrādāt pilnīgi visas valsts mežu jaunaudzes, izmaksas būtu milzīgas. Taču, arī rūpīgi izvērtējot, statistika ir nepielūdzama – aizsardzības pasākumi pret briežveidīgo dzīvnieku postījumiem gadu no gada prasa aizvien lielākus līdzekļus. LVM Mežsaimniecība meža infrastruktūras un medību vadītājs Guntis Ščepaniks informē, ka 2014. gadā kopējās izmaksas bijušas 456 556 eiro, no kuriem 152 821 eiro tērēts par repelentiem un stumbru plastmasas spirālēm, bet atlikušie 303 735 eiro – par jauno kociņu apstrādi.

BALTĀS GALOTNĪTES

Protams, pilnīgu drošību mežam tas nerada. LVM Zemgales mežsaimniecības mežkopības vadītājs Sandris Upenieks ved uz pushektāru lielu 2011. gadā stādītu priežu jaunaudzi, kur jau pa gabalu spīd sudrabaini baltas galotnītes. Tās apstrādātas ar smilšu un līmes maisījumu *Cervacol*, un šis darbs atkarībā no kociņu augšanas ātruma būs jāatkārto vairākus gadus. Kaut gan šī audze pagaidām tiek uzskatīta par veselīgu, pienākot tuvāk, zemē redzamas vairākas nokostas galotnītes. Sandris Upenieks skaidro, ka *Cervacol* darbojas tikai tad, ja dzīvnieks to ir pagaršojis – alnīm viena galotne ir jānokož, lai saprastu, ka baltā krāsa nozīmē barībai nederīgus dzinumus. Intensīvākais postījumu laiks gan ir tikai pāris mēneši gadā, tāpēc pat tad, ja dzīvnieks katru dienu nokodīs pa vienam kociņam, audze nebūs nopostīta. Turklāt ar *Cervacol* tiek apstrādāta tikai galotne, ļaujot aļņiem un briežiem mieloties ar sānu zariem, kas lieku apdraudējumu kociņam nerada.

«Ja dzīvnieku blīvums ir samērīgs, šis līdzeklis strādā,» uzsver Sandris Upenieks. Agrāk vairāk izmantots cits repelents, uz asiņu bāzes veidots *Plantskydd*, taču tam ir pavisam citāds darbības princips – aizbiedēšana ar smaku. Kā pierādīja prakse, ja dzīvnieku skaits ir liels un tie ir izsalkuši, lielle pārnadži pārvar bailes un nesmādē arī apstrādātos kociņus. Turklāt nešķirojot – sānu zars vai galotnīte, tāpēc *Plantskydd* izmantošanu LVM speciālisti pamazām samazina.

ZAUDĒTĀS AUDZES

Turpat netālu, tikai pārsimts metrus nostāk, Sandris Upenieks rāda 2012. gadā iestādītu citu priežu jaunaudzi, kas sākotnēji nav bijusi iekļauta riska teritorijās, tāpēc aizsardzības pasākumi tajā nav veikti. Skats dramatiski atšķiras, un reti kurš kociņš palicis ar galotnīti – pārsvarā tās visas nokostas. Ja bojājumu intensitāte šajā audzē būs 40–70%, tiks veikta mežaudzes papildināšana. Guntis Ščepaniks stāsta, ka šo darbu izmaksas ir atkarīgas no koku sugas un nepieciešamā stādu daudzuma, norādot, ka 1000 jaunās priedītes maksā 164 eiro, bet 1000 eglītes – 188 eiro. Papildus nepieciešama agrotehniskā kopšana, kas ir vēl 95 eiro par hektāru.

Taču pilnīgi iespējams, ka te īstenosies sliktākais scenārijs un audzi nāksies atzīt par iznīkušu. Pērn Zemgales mežsaimniecībā pārnadžu bojājumi kopā konstatēti 906 hektāros, no kuriem 6% gadījumu bojājumu intensitāte bijusi 70–100%. Savukārt visā Latvijā 2014. gadā pilnībā iznīcināti 181,1 hektārs jaunaudzju. Šādos →

Kā skaidro Guntis Ščepaniks, optimāls dzīvnieku blīvums ir tad, ja to populācija spēj veiksmīgi sadzīvot ar mežsaimniecību – valstij piederošo saimniecisko mežu galvenais mērķis tomēr ir koksnes ražošana

gadījumos, ja atļauj meža augšanas apstākļu tips, mērķa sugu platībā nomaina uz to, kas atjaunojusies dabiski. Tātad priekš šajā vietā ir zaudēta.

Protams, valsts mežu apsaimniekošanas politika nosaka, ka sugu procentuālajai attiecībai laika gaitā nevajadzētu mainīties, tāpēc daudzviet LVM tomēr veic atkārtotu stādīšanu, kas kopā ar augsnes sagatavošanas darbiem, agrotehnisko kopšanu un pašu stādmateriālu priedes gadījumā izmaksā 882 EUR/ha. Eglei nedaudz

mazāk – 708 EUR/ha. Taču tās ir papildu izmaksas un vairāki zaudēti gadi līdz koksnes ražai. Turklāt bez garantijas, ka arī atkārtoti iestādītos kociņus nenopostīs meža zvēri.

RISINĀJUMS – OPTIMĀLS DZĪVNIEKU BLĪVUMS

Kā uzsver Guntis Ščepaniks, optimāls dzīvnieku blīvums ir tad, ja to populācija spēj veiksmīgi sadzīvot ar mežsaimniecību – valstij piederošo saimniecisko mežu galvenais mērķis tomēr ir koksnes ražošana. Pārnodz populācijas apsaimniekošanu administrē VMD, nosakot pieļaujamu nomedīšanas apjomu, savukārt nomedīšanas apjoma izpildi dabā veic mednieki. Taču šis process ir ļoti sarežģīts, jo runāt absolūtos skaitļos valsts mērogā nav iespējams – optimāli neregulēts pārnodz skaits katrā konkrētā vietā var ievērojami atšķirties un ir atkarīgs no daudziem faktoriem.

«Tas, cik šo dzīvnieku konkrētā vietā var būt, lielā mērā ir atkarīgs no barības bāzes un postījumu sliekšņa, ko gatavs ciest meža īpašnieks. Ja kādā vietā mežsaimniecība nav prioritāte, blīvums var būt pavisam cits nekā saimnieciskajos mežos,» skaidro Latvijas Mednieku savienības valdes priekšsēdētājs Jānis Baumanis, un uzsver – lēmuma pieņemšanā ļoti būtiska ir regulāra datu iegūšana gan par barības bāzes apjomu, gan postījumu intensitāti, gan medību rezultātiem. «Trīs galvenie spēlētāji ir mednieks, meža īpašnieks un VMD. Ja kādā posmā kāds buksē, droši vien būs problēmas, tāpēc savstarpējā sadarbība ir ļoti būtiska. Jaunaudžu apsekošana un postījumu dinamikas novērtēšana ir viens no darbiem, kas būtu obligāti jāveic. Valsts mežos tas tiek darīts,» atzīst Jānis Baumanis, kurš ikdienā nodarbojas ar medniecības un faunas menedžmenta

pētījumiem Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā *Silava*.

SAVSTARPĒJĀ SADARBĪBA

Nemot vērā aizvien pieaugošo bojājumu skaitu un saprotot, ka optimālu dzīvnieku blīvumu būs iespējams panākt, tikai savstarpēji pēc iespējas ciešāk sadarbojoties, LVM 2013. gadā ar medniekus pārstāvošajām organizācijām parakstīja memorandu *Par savstarpēju sadarbību medijamo dzīvnieku postījumu samazināšanā*. Starp galvenajiem tā mērķiem bija gan sekmīgas medību saimniecības organizēšana, kas nerada šķēršļus mežsaimniecībai, gan medijamo dzīvnieku populācijas apsaimniekošana ar mērķi samazināt tās nodarīto postījumu risku. Abu pušu pārstāvji atzīst, ka šobrīd, izvērtējot līdz šim paveikto, panākts liels progress un izdevies salāgot divas šķietami diametrāli pretējas intereses. Ja viss turpināsies, kā iesākts, nākotnē gan

mežsaimnieki varēs izaudzēt kvalitatīvu koksni, gan mednieki nomedīt izcilas trofejas. Turklāt, kā piezīmē Jānis Baumanis, tas izdevies bez vienas vai otras puses agresīviem, vienpusējiem diktātiem, risinājumu rodot sarunu procesā.

Ja paskatās no juridiskā viedokļa, arī Medību likuma 29. pants, kurā runāts par dzīvnieku radīto postījumu samazināšanu, ir vērst uz abu pušu sadarbību un meža īpašniekam uzlikt par pienākumu veikt aizsardzības pasākumus, par tiem savlaicīgi informējot medniekus, bet medniekiem uzlikt par pienākumu medīt. Savukārt abām pusēm ir pienākums nekavējoties apmainīties ar informāciju par konstatētiem medijamo dzīvnieku nodarītiem bojājumiem.

Guntis Ščepaniks uzsver, ka tieši tas ir pats būtiskākais, jo, kā liecina prakse, tieši nezinašana par konkrētās vietas apstākļiem bieži vien ir par iemeslu ielaistiem bojā-

”Trīs galvenie spēlētāji ir mednieks, meža īpašnieks un VMD. Ja kādā posmā kāds buksē, droši vien būs problēmas, tāpēc savstarpējā sadarbība ir ļoti būtiska”

JĀNIS BAUMANIS |

Latvijas Mednieku savienības valdes priekšsēdētājs

jumiem mežā. Līdz ar to pēdējā gadā ļoti daudz paveikts tieši mednieku un LVM savstarpējās komunikācijas uzlabošanā. Piemēram, lielu popularitāti iemantojusi sadarbībā ar medniekus pārstāvošajām organizācijām izveidotā rokasgrāmata par medību infrastruktūras veidošanas un uzturēšanas pamatprincipiem valsts mežos. Tāpat joprojām turpinās līgumu slēgšana par piebarošanas lauciņu ierīkošanu, kā arī dzīvnieku barotavu →

«Pie samērīga dzīvnieku blīvuma Cervacol strādā,» uzsver Sandris Upenieks

inventarizācija. Savukārt ilgtermiņa savstarpējo sadarbību noteikti veicinās pērn rudenī veiktās izmaiņas likumā attiecībā uz valsts īpašumā esošo zemju iznomāšanu. Tas šobrīd dod iespēju LVM slēgt medību tiesību nomas līgumus nevis uz 12 gadiem, kā bija agrāk, bet uz daudz ilgāku – 30 gadu – periodu.

AICINĀJUMS MEDNIEKIEM

Stāvēt astoņus gadus vecajā, aļņu aplauzītajā priežu audzē ar neskaitāmiem koku stumbru bojājumiem, Guntis Ščepaniks ir spiests atzīt, ka šādās vietās nekāda aizsardzības metode vairs nestrādā – ne repelents *Wöbra*, ne ap stumbru aptinamā plastikāta spirāle nekavē alni no-

lauzt kociņa galotni. Tāpēc no valsts mežu apsaimniekotāja puses viņš aicina medniekus pastiprināti medīt postījumu vietās, par mērķi biežāk izvēloties pārnadžu govīs un teļus – tie parasti arī ir lielākie postītāji. Kā arī lūgt VMD virslimita atļaujas, ja viss izsniegtais limits jau nomedīts. Savukārt Āfrikas cūku mēra skartajās teritorijās, ja mežā tiek konstatēti būtiski postījumi, mednieki tiek aicināti lūgt ikreizēju atļauju medībām ar dzinējiem. Ja šāda atļauja netiek dota, mednieki var izmantot LVM piedāvāto iespēju aļņu piebarošanai nozāgēt apses un pie tām tad arī nomedīt aļņus. Bet pats galvenais aicinājums – neizvairīties no komunikācijas ar LVM darbiniekiem un necensties norakstīt medību atļaujas pie galda, tādā veidā tikai imitējot cīņu par postījumu samazināšanu. Jo, kaut gan pārāk augsts pārnadžu blīvums pirmajā mirklī var šķist tikai un vienīgi mežsaimnieku problēma, jomas speciālisti ir pārliecināti, ka ar laiku tas var sāpīgi atspēlēties pašiem medniekiem. Iespēja nomedīt trofejas kļūs aizvien mazāka, un dzīvnieku kopējais veselības stāvoklis – tikai sliktāks. ○

Ar Cervacol apstrādāta priedīte pagaidām veselā jaunaudzē un bēdīgais skats, kas paveras vietā, kur repelents nav izmantots

